

DOI 10.32342/2523-4463-2017-0-14-128-134

УДК 82-344

Д.Д. ДЕНІСОВА,
*викладач кафедри германської філології
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
аспірант Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України (м. Київ)*

СУЧАСНА ФАНТАСТИКА В ПРОЕКЦІЇ ЧАЙНИ ТОМА М'ЄВІЛЯ

У статті наведено погляди Чайни Тома М'євіля щодо завдання фантастичної літератури з огляду на аналіз письменником різновекторних розгалужень фантастики: «високого» фентезі зразка Дж.Р.Р. Толкіна та «бульварної» фантастики (pulp fiction) зразка Г.Ф. Лавкрафта. Зроблено висновок про творче кредо письменника, відповідно до якого фантастична література покликана представляти реалістичну проблематику, виражену в химерних формах.

Ключові слова: Чайна М'євіль, Дж.Р.Р. Толкін, Г.Ф. Лавкрафт, химерна фантастика, New Weird, фентезі, сучасна англомовна фантастика.

Аналізуючи стан сучасних досліджень, присвячених фантастичній літературі, слід відзначити особливу увагу науковців до проблеми таксономії фантастики. Зокрема, предметом дослідження є принципи диференціації фантастичних жанрів (Д. Сувін, Р. Лакхерст, Дж. Клют, Г.К. Вулф, С.Т. Джоші), їх структурування (Дж. Клют, Ф. Мендельсон) та еволюціонування (В.Дж. Берлінг).

Застосовуючи різні підходи, дослідники доходять спільного висновку про наявні трансформаційні процеси фантастичної літератури. Простежуючи розвиток жанру від моменту виокремлення фантастичних творів в окремий літературний різновид в перші десятиліття ХХ ст., В.Дж. Берлінг моделює фази *пошуку канону* (1900–1930), його *утвердження* (1930–1970), зокрема у творчості Дж.Р.Р. Толкіна, *критики* (1970–1990), яка полягала в пастишизації та пародіюванні класичної фантастичної моделі, наприклад, у творчості Т. Пратчетта, а також урбанізації фантастичних топосів, і *модифікації* канону (1990–2000) в працях сучасних авторів [1, с. 328–330].

Поява модифікацій *зумовлюється* двома головними причинами: 1) проліферацією творів жанру [2, с. 210–211], що неминуче веде до відтворення готових жанрових зразків і їх дискредитації [3, с. 51]; 2) *динамічною зміною візій, жахів і поривань сучасності, які наукова фантастика, література жахів та фентезі покликані відображати* [4, с. 65–66; 3, с. 51, 53] та *реалізується* в гібридизації жанрових моделей [4, с. 77; 3, с. 51] і структур [5, с. 63]. На думку Г.К. Вулфа, у такий спосіб відбувається оновлення жанру й запобігається його руйнація [3, с. 52–53].

У світлі трансформаційних процесів сучасної фантастики, актуальності набуває критичний огляд завдань, які ставлять перед собою її митці, щодо попередніх фантастичних канонів, оскільки такий огляд дозволяє означити внутрішні механізми наведених трансформацій.

Серед успішних зразків сучасної жанрової модифікації фантастичної літератури можна назвати напрям New Weird (нова химерна фантастика¹), який сформувався на початку ХХІ ст. у працях Дж. Томаса, Т. Ліготті, М. Циско, К. Коджі, К.Дж. Бішоп, Дж. Вандермеєра, Ч. М'євіля та ін. Твори письменників нової химерної фантастики (НХФ) вирізняє жанровий поліморфізм та особлива естетична й емоційна модальність, яка викликає у читачів

¹Аргументи на користь цього перекладу викладені у статті «Химерна фантастика: до проблеми перекладу терміна Weird fiction» [6].

відчуття когнітивного дисонансу – психічного дискомфорту від зіставлення контрастуючих ідей, використання прийомів «очуднення», відкритого фіналу, зміни хронотопу, способів нарації тощо [7; 8].

Успіх НХФ справедливо пов'язують з іменем британського письменника Чайни Тома М'євіля. Позитивна рецепція його дебютного роману з трилогії про світ Бас-Лаг «Вокзал загублених снів» (2000) привернула увагу читачів і критиків до корпусу інших творів, подібних до роману М'євіля, які почали з'являтися ще на початку 90-х років, проте не отримували належного визнання. Активна позиція М'євіля з теоретичного обґрунтування на пряму в критичних статтях письменника, інтернет-обговореннях та інтерв'ю також сприяла популяризації НХФ.

Зважаючи на актуальні потреби розгляду рушійних сил сучасної фантастики та ролі Чайни М'євіля в утвердженні одного з її різновидів – нової химерної фантастики, ця розвідка буде присвячена аналізу поглядів Чайни М'євіля на завдання сучасної фантастичної літератури, зокрема з позицій антитолкінізму та зв'язків НХФ з творчими принципами химерної фантастики (Weird Fiction) 1920–30-х рр.²

Численні наукові розвідки та практичний досвід читачів фентезі залишають поза сумнівами значущість літературної моделі високого фентезі, яку створив Дж. Р.Р. Толкін. Беззаперечним є також той факт, що епігонство серед письменників фентезі почало призводити до появи низькоякісної фентезійної літератури, що змушує митців виступати проти толкінівського канону, подекуди у радикальний спосіб. Чайна М'євіль, зокрема, скандально відомий як найзапекліший критик Дж.Р.Р. Толкіна. Слід, однак, відзначити, що радикальні висловлювання на адресу «батька фентезі» письменник згодом переглянув і виступив з низкою виправдувальних статей («*In grudging defense of Tolkien*» (2005), «*There and Back Again: Five Reasons Tolkien Rocks*» (2010), у яких пояснив причини попередніх нападок та висловив урівноважену оцінку творчості Дж.Р.Р. Толкіна. Оскільки погляди М'євіля на сильні й слабкі сторони фентезійної літератури важливі для розуміння творчості письменника та його колег, зупинимось на аргументах однобічної полеміки докладніше.

Перекоаний лефтист, Чайна М'євіль розглядає фантастику як спосіб взаємодії і впливу на дійсність. На відміну від міметичної літератури, яка обмежена рамками реалістичної парадигми, фантастика має унікальний набір прийомів для відображення і моделювання дійсності. Наприклад, нереалістичний фантастичний модус письма Ф. Кафки дозволив виразити абсурдний дух його сучасності краще, ніж реалістичні твори ХХ ст. [10]. А оскільки створення і прочитання фентезі неминуче проходить через фільтри соціальної реальності, відомої авторові й читачам [11], справжня фантастична література повинна торкатися реалістичної проблематики, осмисленої через призму іншої, вторинної (перевернутої) реальності, яка контрастує з тією, що відома читачеві.

Зважаючи на таке бачення фантастичної літератури, головними аспектами творчості Толкіна, що піддаються критиці, є консервативний ідеалізований світогляд, який виражають його твори, а також установка на ескейпізм й заспокоючу (*consolatory*) функцію фентезі.

Критикуючи консервативні («дрібнобуржуазні, антимодерністські, мізантропно-християнські й антиінтелектуальні» [11]) світоглядні орієнтири, наявні у творах Толкіна, М'євіль відзначає:

- тяжіння до поляризованого погляду на мораль, що виражається в чіткому поділі світу на Добро і Зло, утіленням яких є окремі групи або цілі народи;
- передвизначеність долі, за якої соціальна активність героїв не має значення, а хід подій визначає фатум;
- ностальгія за старим порядком (ідеалізована форма якого, зображена у творах, ніколи не існувала в дійсності) і страх перед змінами без критичного осмислення неолітнього минулого й переваг майбутнього;
- настанова на утримання ієрархічного статусу кво [11; 12].

² Детальний огляд історії химерної фантастики від витоків до сучасності викладений у статті «Літературна традиція Weird Fiction в англійській літературі ХХ–ХХІ століття» [9].

Головними ж вадами ескейпізму, на думку письменника, є укорінення переконань про те, що будь-які проблеми є явищем протиприродним, занесеним ззовні, які «пристойні люди», що дотримуються старих порядків, зможуть побороти. Така література, вважає Чайна, розпещує, а не загартовує читача («*mollycoddles the reader rather than challenge them*») [11]. Замість того, щоб заспокоювати читача, фантастична література повинна його пробуджувати, бентежити, змушувати дивитися на світ іншими очима. У цьому сенсі героями автора є сюрреалісти, представники жанрової літератури (**the pulps**), **Мервін Пік**, **Михайл Булгаков**, **Стефан Грабінський**, **Бруно Шульц**, **М.Дж. Гаррісон** та ін., в чиїх творах фантастична естетика використовується для того, щоб поставити під сумнів, очуднити, викривити й зруйнувати традиційні уявлення про дійсність [12].

Виправдовуючи Толкіна, М'євіль зазначає, що консерватизм і ескейпізм творця *Середзем'я* можна пояснити посттравматичним синдромом Першої світової війни і спробою відродити на сторінках книжок благородство, втрачене його сучасниками. Ескейпізм Толкіна, як спробу забуття або ігнорування несправності світу, М'євіль контрастує з реакцією його сучасника й представника напряду химерної фантастики (ХФ) Г.Ф. Лавкрафта. Зауважуючи різний досвід війни обох письменників, М'євіль відзначає: «[Перша світова війна] зруйнувала уявлення про сучасність як раціональну, гуманістичну систему; парадокс полягає в тому, що Толкін, який на власні очі бачив криваву розправу війни, спробував відвернутися від правди пост-травматичного Модерну, у той час як Лавкрафт, знаходячись за тисячі миль від осердя жаху, виступив як невротично точний барометр психічних розладів суспільства. [...] Спрошуючи до надмірної бруталності, фентезі Толкіна нагадує заспокійливі самоумовляння про те, що світ у порядку, хоча він сам у це не вірить, тоді як фантастика Лавкрафта нагадує розпачливий крик: "Світ не в порядку і ніколи не буде". І непереконливе забуття, і психотична фіксація – результат травми» [13].

Збалансовуючи попередню пекучу критику, М'євіль відзначає здобутки Толкіна, які він вбачає у такому:

- новаторському введенні в фентезійний дискурс елементів германської міфології;
- трагізмі фіналу, який зазвичай не помічають його послідовники: незважаючи на перемогу Добра над Злом, час чудесного світу магії та ельфів добігає кінця, що означає збіднілий світ майбутнього;
- збагаченні фентезійного bestiary монстрами, які носять незвичайні імена (Шелоб, Балрог) та наділені незрозумілою для нас «неодомашненою злобою» («*undomesticated malevolence*»);
- запереченні алегоризму в мистецтві, що дозволяє створити світ очищений від схематичного моралізаторства, яке ховається за фантастичними образами;
- використанні принципу «вторинної творчості» (*sub-creation*), за яким творення фантастичного світу (вторинної реальності) передують створенню героїв та їх сюжетних ліній [14; 10].

Зазначені пункти відіграють важливу роль у творчості письменника.

Фантастичні світи М'євіля відзначаються високим ступенем розробленості, зокрема світ *Бас-Лаг* має чітку географію, століття історії, його населяють екзотичні етноси, різноманітна культура яких детально відображена в романах. Така увага й пошана до вторинної дійсності великою мірою нагадує підхід професора Толкіна до створення *Середземномор'я*. Відчувається, однак, різний освітній фон письменників: антропологічний М'євіля, який деталізовано показує, як функціонує і чим живе суспільство його світів, і філологічний Толкіна, який розкриває свій світ через окремо розроблені мови, пісні, вірші та легенди.

Так само, як і Толкін, М'євіль категорично висловлюється проти алегоризму в мистецтві, який, на його думку, обмежує і збіднює твір лише одним заздалегідь означеним варіантом його прочитання, на відміну від метафори, яка, розщеплюючись як атом, створює безмежну кількість варіацій, не підконтрольних ні тексту, ні письменнику [15].

Своєрідними метафорами (в першу чергу, метафорами відчуження) в романах М'євіля є монстри. В одному з інтерв'ю Чайна зазначив, що спроби фантастів створювати нелюдські істоти – заздалегідь приречені на поразку, оскільки являють собою спробу людської свідомості, яка обмежена притаманною їй єдиною відомою їй формою когніції, створити іншу [16]. Тому відомі нам монстри, за винятком фізіологічних відмінностей і

гіперболізованих морально-психологічних чи інтелектуальних рис, в основному схожі на нас (наприклад, вервутьфи, вампіри, прибульці тощо). Нам зрозумілі їхні мотиви й спосіб мислення. З іншого боку, образ монстра, принципово несхожого на людину, відкриває можливості для встановлення альтернативного погляду на відомі речі й руйнування (ненависного письменнику) статусу кво. Дж.Р.Р. Толкін звичайно ставив перед собою інші завдання, але «неодомашнена злоба» прадавніх монстрів Середзем'я наближається до тератологічного ідеалу М'євіля.

Насамкінець, емоційна неоднозначність фіналу «Володаря перснів», відзначена М'євілем, характерна для більшості творів Чайни. Проте на відміну від майже катартичного змішання радості й світлого смутку чарівної казки Толкіна, фінали М'євіля залишають по собі гіркий присмак дійсності.

Отже, попри суттєві ідеологічні розбіжності світоглядного й творчого порядку, між працями Толкіна й М'євіля абсолютно закономірно існують точки стику. У цьому зв'язку справедливо буде додати, що критика М'євіля, спрямована на Дж.Р.Р. Толкіна, більшою мірою стосується незліченної кількості епігонів, які бездумним повтором навіть найбільш новаторських тропів Толкіна перетворили фантастичну літературу на кліше, зловживаючи моралізаторством, передбачуваністю сюжету, відсутністю життєподібної проблематики, використанням типової вторинної реальності тощо.

У своїй творчості Чайна М'євіль намагається відійти від стереотипів, асоційованих з утвердженими фантастичними жанрами й жанром фентезі зокрема, й створити оновлену форму, спираючись на досвід письменників химерної фантастики 20–30-х рр.

На думку М'євіля, ХФ 20–30 рр. ХХ ст. втілює той мистецький пошук, до якого більшість сучасної фантастичної літератури не ризикує вдаватися [17]. Ідеться, в першу чергу, про руйнування жанрових очікувань читачів: відходячи від ретроспективних установок готичного й фентезійного роману та проспективних спрямувань наукової фантастики, але залучаючи прийоми творення атмосфери жаху, міфологізації та «унаучення» тексту, химерна фантастика вдається до моделювання максимально наближеного до реальності текстового світу, який доповнюється чужорідним ворожим елементом, що не належить реальному світу і не співвідноситься з жодною літературною або міфологічною традицією [9].

Еклектичний підхід письменників химерної фантастики до творення текстів через залучення тих жанрових, сюжетних, наративних і образних елементів, яких вимагала оповідь, а не окремий канон, дозволив авторам експериментувати з емотивним та експресивним потенціалом фантастики, хоча й призвів до маргіналізації жанру.

Письменники НХФ вдаються до подібних експериментів, вільно об'єднуючи й викривляючи протоколи різних жанрів у межах одного твору. Так, романи Чайни М'євіля мають складену жанрову композицію, інтегруючи елементи наукової фантастики, фентезі, горуру, детективу, вестерну тощо. Серед численних нагород письменника, показовими у сенсі жанрової еклектичності є різні нагороди, присуджені за один і той самий роман: нагорода А. Кларка за кращий науково-фантастичний роман року та Британська премія фентезі за роман «Вокзал загублених снів» у 2001 та роман «Залізна рада» у 2005 р. Коментуючи жанрову природу «Залісної ради», М'євіль зазначає: «Ця книга замислювалась як своєрідна химера, яка складається з різних жанрів, і намагається достовірно відтворити кожен з них. Я хотів, щоб в ній був і любовний роман, і роман про революцію, і фентезі, і політичний трилер, і вестерн» [18]. На відміну від ХФ письменників 20–30-х рр., жанрові експерименти сучасних авторів здобувають значного визнання. У цьому зв'язку актуальним видається спостереження Віктора Шкловського про появу нових форм у мистецтві шляхом канонізації форм низького мистецтва [19], до яких у даному випадку можна зарахувати ХФ 20–30-х рр.

Таким чином, сучасна фантастична література характеризується виразними трансформаційними тенденціями, які виражаються тяжінням до заперечення утверджених канонів, зокрема в царині фентезі, та еклектичному поєднанні різних жанрових моделей у межах одного твору. Окреслені тенденції диктуються об'єктивними потребами оновлення фантастичного жанру у зв'язку з вимогами доби та підсилюються особистими творчими установками сучасних авторів-фантастів. Зокрема Чайна М'євіль вважає, що фантастична література має потужний потенціал до пробудження читача, якщо вона радикальна за тематикою та провокаційна за змістом і формою. Ідилічній і романтизованій художній картині світу Дж.Р.Р. Толкіна М'євіль протиставляє фантастику, яка, на думку письменни-

ка, стимулює читача до критичного осмислення дійсності й спонукає до дії шляхом звернення до нагальних соціополітичних питань, амбівалентності зображуваної дійсності, деміфологізації героїзму, розгортання подій за логікою їх власної динаміки (а не волі фатуму) тощо. Найбільш придатною формою для реалізації творчих завдань письменник вважає жанрову еkleктику химерної фантастики 20–30-х рр. ХХ ст., яка дозволяє заперечити мистецькі конвенції та досягти ефекту очуднення. Таким чином, своєрідну творчу формулу письменника можна сформулювати таким чином: «реалістичність проблематики, виражена в химерних формах». Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в експлікації означеної формули на матеріалі романів письменника.

Список використаних джерел

1. Burling W. Periodizing the Postmodern: China Miéville's *Perdido Street Station* and the Dynamics of Radical Fantasy / W.J. Burling // *Extrapolation*. – 2009. – № 50 (2). – P. 326–344.
2. Suvin D. Considering the Sense of «Fantasy» or «Fantastic Fiction»: An Effusion / D. Suvin // *Extrapolation*. – 2000. – № 41 (3). – P. 209–247.
3. Wolfe G.K. *Evaporating Genre: Essays on Fantastic Literature* / G.K. Wolfe. – Middletown, CN: Wesleyan University Press, 2011. – 263 p.
4. Clute J. *Science fiction from 1980 to the present* / John Clute // *The Cambridge Companion to Science Fiction*, ed. by E. James and F. Mendelsohn. – New York: Cambridge University Press, 2003. – P. 64–79.
5. Mendelsohn F. *Rhetorics of Fantasy* / F. Mendelsohn. – Middletown, CN: Wesleyan University Press, 2008. – 307 p.
6. Денісова Д.Д. Химерна фантастика: до проблеми перекладу терміну *Weird Fiction* / Д.Д. Денісова // *Філологічні трактати*. – 2017. – Т. 9. – № 3. – С. 116–123.
7. Wolfe G. K. *21st Century Stories* / G.K. Wolfe, A. Beamer [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ameliabeamer.com/short-fiction-poems-nonfiction/21st-centurystories/> (last access 06.11.2017).
8. VanderMeer J. *The New Weird Anthology – Notes and Introduction* / J. VanderMeer, A. VanderMeer [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.jeffvandermeer.com/2009/06/28/the-new-weird-anthology-notes-and-introduction/> (last access 06.11.2017).
9. Денісова Д. Літературна традиція *Weird Fiction* в англomовній літературі ХХ–ХХІ століття [Електронний ресурс] / Д. Денісова // *Синопис: текст, контекст, медіа*. – 2016. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2016_4_2 (last access 06.11.2017).
10. McDonald J. *Fantasy, science fiction, and politics* [Electronic resource] / J. McDonald // *International Socialist Review*. – 2011. – № 75. – Access mode: <https://isreview.org/issue/75/fantasy-science-fiction-and-politics> (last access 06.11.2017).
11. Newsinger J. *Fantasy and revolution: An interview with China Miéville* [Electronic resource] / J. Newsinger // *International Socialism Journal*. – 2000. – № 88. – Access mode: <http://pubs.socialistreviewindex.org.uk/isj88/newsinger.htm> (last access 06.11.2017).
12. Miéville C. *Tolkien Criticism* [Electronic resource] / C. Miéville. – Access mode: <https://www.goodreads.com/quotes/279616-when-people-dis-fantasy-mainstream-readers-and-sf-readers-alike-they-are> (last access 06.11.2017).
13. Miéville C. *With One Bound We are Free: Pulp, Fantasy and Revolution* [Electronic resource] / C. Miéville. – Access mode: <http://crookedtimber.org/2005/01/11/with-one-bound-we-are-free-pulp-fantasy-and-revolution/> (last access 06.11.2017).
14. Miéville C. *There and Back Again: Five Reasons Tolkien Rocks* [Electronic resource] / C. Miéville // *Omnivoracious*. – 2009. – Access mode: <http://www.omnivoracious.com/2009/06/there-and-back-again-five-reasons-tolkien-rocks-guest-blogger-china-mieville.html> (last access 06.11.2017).
15. Manaugh G. *Unsolving the City: An Interview with China Miéville* [Electronic resource] / G. Manaugh. – Access mode: <http://www.bldgblog.com/2011/03/unsolving-the-city-an-interview-with-china-mieville/> (last access 06.11.2017).
16. Helen Zell Writers' Program / *ZVWS FICTION: China Miéville*. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.youtube.com/watch?v=HBf28LBGss0> (last access 06.11.2017).

17. Venezia T. Weird Fiction: Dandelion Meets China Miéville [Electronic resource] / T. Venezia // Dandelion: Postgraduate Arts Journal and Research Network. – 2005. – Access mode: www.dandelionjournal.org/index.php/dandelion/article/view/10/5 (last access 06.11.2017).

18. Anders L. China Miéville interviewed by Lou Andres [Electronic resource] / L. Andres // Believer. – 2005. – Вип. 3. – № 3. – Access mode: https://www.believermag.com/issues/200504/?read=interview_mieville (last access 06.11.2017).

19. Шкловский В. Сентиментальное путешествие [Электронный ресурс] / В. Шкловский. – Спб.: Азбука-Классика. – 2008. – Режим доступа: http://librebook.me/sentimentalnoe_puteshestvie_1 (last access 06.11.2017).

References

1. Burling, J. Periodizing the Postmodern: China Miéville's *Perdido Street Station* and the Dynamics of Radical Fantasy. In: *Extrapolation*, 2009, vol. 50, no. 2, pp. 326-344.

2. Suvin, D. Considering the Sense of "Fantasy" or "Fantastic Fiction": An Effusion. In: *Extrapolation*, 2000, vol. 41, no. 3, pp. 209-247.

3. Wolfe, G.K. *Evaporating Genre: Essays on Fantastic Literature*. Middletown, CN, Wesleyan University Press, 2011, 263 p.

4. Clute, J. Science fiction from 1980 to the present. In E. James and F. Mendelsohn (Eds.) In: *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York, Cambridge University Press, 2003, pp. 64-79.

5. Mendelsohn, F. *Rhetorics of Fantasy*. CN: Wesleyan University Press, 2008, 307 p.

6. Denisova, D.D. *Khymerna fantastyka: do problemy perekladu terminu Weird Fiction* [Weird Fiction: Translating the Term to Ukrainian]. *Filologični traktati* [Philological Treaties], 2017, vol. 9, no. 3, pp. 116-123.

7. Wolfe, G.K., Beamer, A. 21st Century Stories. Available at: <http://www.ameliabeamer.com/short-fiction-poems-nonfiction/21st-centurystories/> (Accessed 6 November 2017).

8. VanderMeer, J. The New Weird Anthology – Notes and Introduction. Available at: <http://www.jeffvandermeer.com/2009/06/28/the-new-weird-anthology-notes-and-introduction/> (Accessed 6 November 2017).

9. Denisova, D.D. *Literaturna tradytsiia Weird Fiction v anhlomovnij literaturi XX–XXI stolittia* [The tradition of Weird Fiction in Anglophone 20th and 21st century literature]. *Synopsis: text, context, media* [Synopsis: text, context, media], 2016, vol. 4. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2016_4_2 (Accessed 6 November 2017).

10. McDonald, J. Fantasy, science fiction, and politics. In: *International Socialist Review*, 2011, vol. 75. Available at: <https://isreview.org/issue/75/fantasy-science-fiction-and-politics> (Accessed 6 November 2017).

11. Newsinger, J. Fantasy and revolution: An interview with China Miéville. In: *International Socialism Journal*, 2000, vol. 88. – Available at: <http://pubs.socialistreviewindex.org.uk/isj88/newsinger.htm> (Accessed 6 November 2017).

12. Mieville, C. Tolkien Criticism. Available at: <https://www.goodreads.com/quotes/279616-when-people-dis-fantasy-mainstream-readers-and-sf-readers-alike-they-are> (Accessed 6 November 2017).

13. Mieville, C. With One Bound We are Free: Pulp, Fantasy and Revolution. Available at: <http://crookedtimber.org/2005/01/11/with-one-bound-we-are-free-pulp-fantasy-and-revolution/> (Accessed 6 November 2017).

14. Miéville, C. There and Back Again: Five Reasons Tolkien Rocks. In: *Omnivoracious*, 2009. Available at: <http://www.omnivoracious.com/2009/06/there-and-back-again-five-reasons-tolkien-rocks-guest-blogger-china-mieville.html> (Accessed 6 November 2017)

15. Manaugh, G. Unsolving the City: An Interview with China Miéville. Available at: <http://www.bldgblog.com/2011/03/unsolving-the-city-an-interview-with-china-mieville/> (Accessed 6 November 2017).

16. Helen Zell Writers' Program. ZVWS FICTION: China Miéville. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=HBf28LBGss0> (Accessed 6 November 2017).

17. Venezia, T. Weird Fiction: Dandelion Meets China Miéville. In: *Dandelion: Postgraduate Arts Journal and Research Network*, 2005. Available at: www.dandelionjournal.org/index.php/dandelion/article/view/10/5 (Accessed 15 December 2016).

18. Anders, L. China Miéville interviewed by Lou Andres. In: *Believer*, 2005, vol. 3, no. 3. Available at: https://www.believermag.com/issues/200504/?read=interview_mieville (Accessed 6 November 2017).

19. Shklovsky, V. *Sentimentalnoe puteshestvie* [A Sentimental Journey]. Saint Petersburg, Azbuka-Kuassika Publ., 2008. Available at: http://librebook.me/sentimentalnoe_puteshestvie_1 (Accessed 6 November 2017).

В статье представлены взгляды Чайны Тома Мьевеля на задачи современной фантастической литературы, следуя критическому осмыслению писателем разновекторных направлений фантастики: «высокого» фэнтези образца Дж.Р.Р. Толкина и «бульварной» фантастики (pulp fiction) образца Г.Ф. Лавкрафта. В заключение представлен вывод о творческом кредо писателя, в соответствии с которым фантастическая литература призвана представлять реалистическую проблематику в химерических формах.

Ключевые слова: Чайна Мьевиль, Дж.Р.Р. Толкин, Г.Ф. Лавкрафт, химерическая фантастика, *New Weird*, фэнтези, современная англоязычная фантастика.

The article presents an overview of contemporary trends in Anglophone fantastic literature explored through China Miéville's ideas on fantasy and weird fiction. It aims to show the driving force behind the generic transformations of the fantastic which are rooted in the objective need for the genre to evolve and individual creative needs of the writers who practice it. The objective reason is identified to be the repetitiveness of the fantastic canon which renders it ill-suited for accommodating visions, anxieties, and desires of the modern world. The individual reasons lie in the inability of the classical fantastic canon to express the author's intentions for their writing. Maintaining dialogue between the fantasy and weird fiction tradition, China Miéville's writing attempts to marry the realism of concern with the weird of expression in the secondary-world setting. The major points of fantasy criticism are overcome in the writer's texts by abstaining from moralization, demythologizing heroism and allowing the plot to follow its own dynamics instead of the prescribed set of genre protocols which allows for a more realistic narrative. The deployment of weird fiction strategies for genre blending frees from the genre constraints and adds to the atmosphere of estrangement essential to rethinking social and aesthetic conventions. Thus, China Miéville's writing reflects the revitalization of the literature of the fantastic and facilitates in its making.

Key words: China Miéville, J.R.R. Tolkien, H.P. Lovecraft, *New Weird*, fantasy, contemporary Anglophone literature of the fantastic.

Одержано 25.10.2017